

LOHIJOKITIIMI RY

Vastine Ala-Kemijoen, Keski-Kemijoen ja Perämeren kalatalousalueiden kannanottoon

Markku Sotisaari ja Reijo Saari vaativat 18.3.2019 päivätyssä kirjeessään yliiirtokalojen pyynnin kieltämistä Isohaaran voimalaitoksen kalateistä sekä välittömästi voimalaitospadon alapuolelta. Kirjeessä esitettyinä perusteluina vaatimukselle on se, että yliiirrot ovat kalatalousalueiden kannanoton mukaan lisääntyvän kannan perustamiseksi tarpeettomia eikä niistä ole tutkimuksellistakaan hyötyä, koska väitteen mukaan Ounasjoki on liian iso, jotta lisääntyminen vähillä yliiirtokaloilla toimisi ja jos se onnistuisikin, niin smolttien alasvaellus ei toimi ja lisäksi kaikki yliiirroista saatava tarvittava tutkimustietokin on jo saatu.

Motiivi kiellon vaatimiselle ilmenee kirjeen kolmanneksi viimeisestä kappaleesta, missä Sotisaari ja Saari kirjoittavat: *”Kalateiden kautta Isohaaran altaaseen nousevat kalat tulee olla kalastettavissa niin kauan, kuin se tutkimusta ja varsinaisen tavoitteen toteutumista häiritsemättä on mahdollista.”* Sotisaaren ja Saaren tavoitteena on siis maksimoida verkkokalastustuotto niin Isohaaran patoaltaalla kuin padon alapuolellakin, sillä on yleisesti tiedossa, että padon alla ylöspääsyreittiä etsivät kalat vaeltavat virtaamavaihteluiden vuoksi laajalti jokisuistossa ja altistuvat siten päivittäin moottoritiesillan alapuolelta alkavalle verkkopyynnille. Jos kalateistä ja padon alta pyydetään kalaa yliiirtoja varten, se on luonnollisesti pois kalastusalueiden verkkokalastussaaaliista.

Kalastusalueet eivät halua kieltää yliiirtoja kokonaan, mutta yliiirtojen ehtona ne edellyttävät, että kalat pyydetään ulompaa mereltä. Mikäli näin toimittaisiin, niin käytännössä se tarkoittaa, että kaikki yliiirrettävät kalat tulisi ostaa alueen ammattikalastajilta. Tämä on tietysti kalastusalueiden tavoitteiden mukaista, sillä tällöin yliiirrot eivät vaikuttaisi kalatalousalueiden muuhun verkkokalastussaaaliiseen, sillä ammattikalastajan saamat kalat olisivat joka tapauksessa pois jokisuun verkkopyynnistä, menivät ne sitten yliiirtoon tai kaupan tiskille.

Sotisaaren ja Saaren esittämässä vaatimuksissa on kuitenkin useita kohtia, mitkä toteutuessaan vaarantavat vakavasti yliiirtojen onnistumisen ja koko toiminnan ylipäätään:

1. Yliiirtokalojen meripyynnissä mereltä kaloihin kohdistuu moninkertainen käsittelyrasitus, mikä heikentää niiden selviytymistä yliiirroista. Käytännössä kalat pyydetään rysällä mereltä ja siirretään haavilla veneessä paljuun, josta ne merikuljetuksen jälkeen siirretään jälleen rannan keräilyaltaaseen, josta ne siirretään edelleen kuljetusastiaan, jolla kalat kuljetetaan joen latvoille.

Koska käsittely aina heikentää kalan kuntoa, on kalateiden pyyntilaitteen kehityksen ideana ollut se, että siinä kalaan ei tarvitsisi lainkaan koskea. Käsittelyvaiheet ja -aika on siis kalatien pyyntilaitteessa pyritty minimoimaan. Myös padon alta nuotalla pyydetessä kalan ylimääräinen käsittely ja varsinkin käsittelyaika on hyvin lyhyt verrattuna meripyyntiin, sillä säilytysallas on muutaman metrin päässä nuottauspaikasta, kun se merellä voi olla kilometrin päässä tai kauempanakin.

2. Kalatiestä ja padon alta pyydettyistä kaloista on todennäköisesti suurempi osa kuin mereltä pyydettyistä lohista ja taimenista leimautunut Kemijokeen, koska huomattava osa kaloista on peräisin joko yliiirtokalojen kudusta tai latvoille tehdyistä istutuksista. Nämä yksilöt ovat ns. nousuhalukasta kalaa, joka todennäköisesti jokeen päästyään myös jää sinne.

Kemijoen istutusvelvoitteena tuotetut kalat ovat vaelluksensa päätepisteessä ja osoittavat sen edestakaisena uintina kalatien vaikutusalueella, jota edesauttaa jossakin määrin myös alueen voimalaitosten käyttö.

Mereltä pyydetyn kalan alkuperää ei voi tietää ja kala voi olla Kemijokeen, Tornionjokeen tai Kalixjokeen leimautunutta kalaa eikä se välttämättä jää yli siirtopaikan vesiin, vaan riski siitä, että se vaeltaa taikaisin mereen ja suuntaa siihen jokeen, mihin se alun perinkin oli leimaantunut, on suurempi. Näkemyksemme mukaan myös Kalateistä toteutettu pyynti edesauttaa terveiden kalojen valikoitumista siirtokaloiksi.

3. Lohijokitiimi Ry:n rahoitusta ei ole suunniteltu niin, että kaikki yli siirtokalot ostetaan markkinahintaan ammattikalastajilta. Ylisiirroilla ei ole tarvittavaa rahoitusta, mikäli siirrettävät kalat joudutaan ostamaan.

Lisäksi kirjeessä esitetään väitteitä ylisiirtojen hyödyllisyydestä ylipäätään ja väitetään, että ne ovat tuloksettomia. Lohijokitiimi muistuttaa, että sähkökalastuksissa on löydetty yli siirtokalojen jälkeläisiä mutta johtuen ylisiirrettyjen kalojen vähäisestä määrästä suhteessa Ounasjoen kokoon, ovat poikastiheydet toki pieniä. Lisäksi viime syksynä Kemijoki Oy:n suorittamassa kalojen alkuperään liittyvässä tutkimuspyynnissä 17,5 % kalateiden kautta Taivalkosken voimalaitoksen alapuolelle nousseista merivaelluksen tehneistä lohista oli alkuperältään villiä kalaa, mikä on huomattavan suuri prosenttiosuus suhteessa niihin ylisiirtomääriin, joiden jälkeläisiä nämä kalat voisivat olla. Villien nousukalojen suuri osuus osoittaa, että villit poikaset selviävät alusvaelluksesta odotettua paremmin ja vähintäänkin alusvaellustutkimusta tulisi tarkastella myös uudelleen.

Toimivan alusvaellusreitien tutkimus ja rakentaminen ei myöskään onnistu luotettavasti ilman, että on olemassa alusvaeltavaa kalaa. Koska luonnonkalojen ja istukkaiden käyttäytyminen ja selviäminen ylipäätään poikkeaa toisistaan suuresti, ei tutkimus pelkällä istutetulla kalalla anna luotettavia tuloksia. Ja jotta voisi olla alusvaeltavaa kalaa, on emojen myös päästävä ylös, minkä vuoksi ylisiirtojen jatkaminen on välttämätöntä niin kauan, kunnes toimivat ylös- ja alusvaellusratkaisut ovat valmiina.

Pohdittaessa ylisiirtojen vaikutusta kalatalousalueiden verkkokalastussääntöihin tulee muistaa, että Isohaaran alta tai kalateistä pyydetyt kalat ovat altistuneet jo vähintään yhden kerran jokisuun verkkopyynnille. Isohaaran padon yläpuolella taas lohen nousun lakkaaminen on korvattu jokiyhtiöiden suorittamalla velvoiteistutuksilla, jotka tehdään nykyään istuttamalla pyyntikokoista kirjolohta myös Isohaaran altaaseen. Kalateiden valmistuminen ei ole vaikuttanut kalastuskompensaationa istutettavien kalojen määrään, joten Isohaaran verkkopyyntäjillä ei ole sen suurempaa oikeutta kalaportaan kautta kulkevaan kalaan kuin ylempien patoaltojen tai Ounasjoen kalastajilla. Lisäksi tulee vielä ottaa huomioon, että toimivan luonnonkierron omaavissa, joissa lohen joessa tapahtuva verkkopyynti on joko kokonaan kiellettyä (Simojoki) tai hyvin rajoitettua (Tornionjoki), joten erioikeus kalastaa rajoituksetta lohta joessa verkolla on Suomen mittakaavassa hyvin harvinainen poikkeus ja tulee todennäköisesti joka tapauksessa vähentymään radikaalisesti tai kokonaan loppumaan lohen ja taimen nousureiteillä jos ja kun luonnonkierto saadaan myös Kemijoen vesistöissä toimivaksi.

Vastineemme lopuksi haluamme todeta, että Kemijoen patoaminen ei ole muuttanut lohen ja taimenen kalastusoikeutta Kemijoella, jossa sen omistaa edelleen Suomen valtio.

Maa- ja metsätalousministeriö käynnisti kansallisen kalatiestrategian valmistelun asettamalla 2.10.2009 laajapohjaisen kehittämissuunnitelman. Strategiatyön käynnistämisen taustalla olivat vesienhoitosuunnitelmien laadinnassa esille nousseet kehittämistarpeet, sitoutuminen vesienhoidon tilatavoitteiden saavuttamiseen sekä tiedot lukuisten vaelluskalakantojemme heikosta tai edelleen heikkenevästä tilasta.

Kalatiestrategia on tarkoitettu noudatettavaksi valtion viranomaisten toiminnassa. Strategian toteutuksesta on päävastuussa maa- ja metsätalousministeriö, joka toimii yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Strategia ohjaa alueellisen kalataloushallinnon toimintaa, mutta vaikuttaa tulosohjauksen sekä yhteistyö- ja rahoitustoiminnan kautta myös monen muun tahon toiminnan suuntaamiseen. Strategian avulla lisätään viranomaistoiminnan vaikuttavuutta ja läpinäkyvyyttä. Strategian lähtökohtana on ollut, että vaelluskaloja käsitellään laajasti käsittäen kaikki elinkierron aikana vaellusvaiheen tarvitsevat kalalajit ja nahkiaisen.

Keminmaan kalatiet rakennettiin aikoinaan Kemi-Ounasjokivarren kuntien ja Suomen valtion sekä Eu:n rahoittamana. Nykyisin kalateiden käyttökustannukset maksavat Kemi -Ounasjokivarren kunnat.

Keminmaassa 8.04.2019

Lohijokiitiimi ry

Merk. Jyrki Kehus
Puheenjoht. Jyrki Kehus

Merk. Jukka Viitala
Toiminnanohj. Jukka Viitala